

«ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ:
НОВІ РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ»

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

26 вересня 2023 року

Соціологічна асоціація України
Південноукраїнське відділення САУ
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет психології, політології та соціології
Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
Centrul Sociologie și Psihologie Socială al ICJPS
Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova

**«ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ»**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
26 вересня 2023 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

**ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ: МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

УДК 316+339.94
ББК 60.5+66.4

Рецензенти:

Інна ГОЛУБОВИЧ, докторка філософських наук, професорка, завідувачка кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;
Денис ЯКОВЛЕВ, доктор політичних наук, професор, декан ФППС Національного університету «Одеська Юридична Академія».

Рекомендовано Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Протокол № 5 від 30.11.2023 р.

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – **Олена ЛІСЕЄНКО**, д. соц. н., професорка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), голова Південноукраїнського відділення САУ, Україна.

Члени редколегії:

МОКАНУ Віктор – д. соц. н., директор Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, керівник Асоціації соціологів і демографів Республіки Молдова, Республіка Молдова;

БОРІНШТЕЙН Євген – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ПЕТІНОВА Оксана – д. філос. н., професорка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

АТАМАНЮК Зоя – д. філос. н., доцентка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

МОКАНУ Анжела – докторка соціології, науковий співробітник Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, Республіка Молдова.

Феномен соціальної консолідації у Центрально-Східній Європі: нові реалії та виклики : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. 26 вересня 2023 року. м. Кишиневу – м. Одеса / за ред. О. В. Лісеєнко. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. 93 с.

Матеріали конференції представлені в авторській редакції мовою оригіналу

© Південноукраїнське відділення Соціологічної асоціації України, 2023

© Асоціація соціологів та демографів Республіки Молдова, 2023

**ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ: МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Victor MOCANU

*doctor în sociologie, conferențiar cercetător,
Institutul de Cercetări Juridice Politice și Sociologice al USM,
Membru al Secției Științe sociale, economice, umanistice și arte al AȘM,
Chișinău, Republica Moldova*

Ion MOCANU

*doctor în sociologie,
Institutul de Cercetări Juridice Politice și Sociologice al USM,
Chișinău, Republica Moldova*

**INFLUENȚA ÎNCREDERII ÎN INSTITUȚIILE STATULUI ASUPRA
COEZIUNII SOCIALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA
THE INFLUENCE OF TRUST IN STATE INSTITUTIONS ON SOCIAL
COHESION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA**

În literatura de specialitate, se evidențiază de obicei două perspective semnificative privind geneza încrederii sociale: cea dispozițională și cea experiențială. Abordările dispoziționale simplifică încrederea socială ca fiind o trăsătură inerentă a caracterului sau dispoziției unei persoane, modelată în contextul specific al unei țări și deseori interpretată ca un atribut cultural [2]. Această perspectivă presupune că încrederea sau lipsa acesteia sunt învățate de la părinți în ceea ce privește încrederea în străini sau în situații particulare [3]. Aceste conexiuni între generații pot fi justificate și prin predispoziții psihologice care pot predefini genetic încrederea socială și transmite această trăsătură de la părinți la copii [4]. Abordarea experiențială se fundamentează pe premisa că încrederea socială este o acțiune. Deoarece această acțiune presupune interacțiunea cu ceilalți, teoriile experiențiale se concentrează asupra procesului de socializare drept cea mai importantă sursă de modelare a încrederii sociale [5]. Încorporată în experiențele cu ceilalți, crearea și menținerea încrederii este adesea redusă la evaluarea credibilității lor. Încrederea se presupune a apărea din evaluarea altora ca fiind persoane de încredere [6] sau din calculul unei probabilități scăzute de a fi trișat în general [7]. Informațiile colectate despre ceilalți servesc drept fundament pentru evaluarea credibilității, iar acest proces tinde să se acumuleze pe măsură ce numărul interacțiunilor sociale crește. Individul acumulează informații din experiențele anterioare de interacțiune și le integrează în evaluarea celor noi [8], ceea ce face ca încrederea să fie un fenomen experiențial de-a lungul timpului.

În contextul analizei noastre, teoriile enunțate mai sus sugerează că formarea încrederii sociale în Republica Moldova este influențată de două surse majore. Pe de o parte, se disting factorii de dispoziție, care sunt înrădăcinați în cultura locală și care au tendința de a fi relativ inflexibili. Pe de altă parte, observăm că mediul social este puternic modelat de condițiile politice, economice și sociale, fiind susceptibil de a suferi schimbări într-un interval de timp relativ scurt. Pentru a clarifica modul

în care ambele tipuri de factori determinanți ar trebui să fie integrați într-un model al încrederii în cazul Republicii Moldova, propunem aplicarea unei analize secundare a datelor. Această abordare implică examinarea dinamică a rezultatelor sondajelor de opinie efectuate de către Institutul de Politici Publice.

Analizând dinamica încrederii populației în instituții pe parcursul ultimilor 5 ani, putem observa câteva tendințe interesante și influențe sociologice semnificative. Observăm că încrederea în Guvern a crescut în ultimii doi ani, atingând un nivel mai ridicat în august 2023 (28,4%), în timp ce încrederea în Parlament a avut oscilații mai mari (vezi *Tabelul 1*). Acest lucru poate fi interpretat ca un indicator al relației dintre cetățeni și instituțiile de conducere și poate reflecta evoluțiile politice și sociale din această perioadă. Încrederea în Președinte a avut o tendință de scădere, cu excepția unui vârf în iunie 2021, în toiul campaniei pentru alegerile parlamentare anticipate. Încrederea în sistemul de justiție a avut o scădere constantă în acești cinci ani. Aceasta poate fi un semn al preocupărilor legate de corectitudinea și eficacitatea sistemului judiciar, ceea ce poate afecta încrederea cetățenilor în statul de drept și coeziunea socială. Armată și biserica au păstrat niveluri relativ ridicate de încredere în această perioadă. Încrederea în aceste instituții poate fi influențată de percepția lor ca fiind stabilizatoare sau morale pentru societate și poate juca un rol în coeziunea socială. Nivelurile de încredere în primărie și partide politice au rămas relativ constante, cu fluctuații minore. Aceasta poate sugera o anumită stabilitate în percepția publicului asupra acestor instituții și poate reflecta preocupările sau așteptările lor legate de serviciile publice și reprezentarea politică. Încrederea în bănci, poliție și mass-media a avut fluctuații ușoare, dar a rămas în general la niveluri moderate. Acest lucru poate reflecta percepții diferite cu privire la transparența și eficacitatea acestor instituții și poate influența coeziunea socială în funcție de încrederea în aceste entități. Astfel, dinamica încrederii în instituții poate avea un impact semnificativ asupra nivelului de coeziune socială într-o societate. Evoluțiile încrederii pot fi influențate de evenimente politice, sociale și economice, precum și de percepția publicului cu privire la rolul și eficacitatea acestor instituții în promovarea binele comun și a valorilor societății.

Tabelul 1. Dinamica încrederii populației în instituții pe parcursul ultimilor 5 ani

Instituția	Distribuția răspunsurilor cumulate „Foarte multă încredere” și „Oarecare încredere”				
	Decembrie 2019	Octombrie 2020	Iunie 2021	Noiembrie 2022	August 2023
Guvern	27,8%	23,2%	18,5%	28,0%	28,4%
Parlament	23,7%	15,5%	15,1%	24,3%	26,7%
Președinte	42,2%	28,3%	47,0%	34,1%	35,8%

Justiție	26,1%	19,0%	18,5%	17,7%	22,5%
Armată	43,4%	45,7%	42,0%	26,9%	32,6%
Biserică	73,0%	74,2%	72,6%	62,5%	58,0%
Primărie	57,1%	55,1%	55,3%	55,6%	55,4%
Partide politice	20,1%	11,3%	18,5%	16,5%	17,3%
Bănci	38,0%	26,6%	32,9%	30,5%	35,8%
Poliție	39,5%	41,0%	30,9%	36,4%	36,8%
Mass-media	50,4%	40,4%	44,8%	43,3%	41,0%

Sursa: Barometrul de Opinie Publică, decembrie 2019, octombrie 2020, iunie 2021, noiembrie 2022, august 2023; n1=1187 r, n2=1124 r, n3=1161r, n4=1132 r, n5=1215 r.

Dinamica încrederii în instituții poate oferi o perspectivă profundă asupra relațiilor și coeziunii sociale dintr-o societate. Încrederea în instituții și coeziunea socială sunt strâns legate. Atunci când cetățenii au încredere în instituții, ei tind să se simtă mai conectați la societate și mai dispuși să coopereze cu alții în rezolvarea problemelor comune. Aceasta poate conduce la o coeziune socială mai puternică, deoarece oamenii au încredere că sistemul funcționează în beneficiul lor și al comunității. Fluctuațiile în încredere pot fi adesea legate de evenimente politice semnificative sau de decizii luate de instituții guvernamentale. De exemplu, un scandal de corupție în guvern sau o decizie controversată a parlamentului pot afecta negativ încrederea cetățenilor în aceste instituții.

CONCLUZII. În lumina datelor prezentate, putem trage mai multe concluzii și vom oferi recomandări pentru înțelegerea și îmbunătățirea dinamicii încrederii sociale în Republica Moldova. Încrederea socială joacă un rol crucial în stabilitatea și coeziunea unei societăți. Nivelurile de încredere în instituții și în direcția de dezvoltare a țării pot influența opinia publică, angajamentul civic și capacitatea societății de a face față provocărilor. Datele prezentate arată că încrederea în instituții și percepția direcției de dezvoltare în țară și în lume au fluctuat semnificativ în ultimii ani. Aceste schimbări pot fi influențate de evenimente politice, sociale și economice, precum și de discursurile politice și media.

Pentru a crește încrederea în instituții și pentru a promova coeziunea socială în Republica Moldova, factorii de decizie ar trebui să ia următoarele măsuri:

- Instituțiile politice și guvernamentale ar trebui să fie mai transparente și mai responsabile. Pentru a crește încrederea, informațiile relevante, cum ar fi bugetele și deciziile politice, trebuie făcute publice. De asemenea, trebuie luate măsuri pentru a preveni corupția în instituții;
- Instituțiile ar trebui să dezvolte metode de comunicare eficiente. Aceasta poate implica furnizarea de informații clare despre politicile și serviciile publice, precum și ascultarea preocupărilor și comentariilor cetățenilor. Încrederea poate crește prin comunicare deschisă între ambele părți;
- Educația

цивica în comunități și școli poate crește conștientizarea și înțelegerea rolurilor și proceselor politice. Educația civică ar trebui să încurajeze oamenii să devină mai informați și mai responsabili ca cetățeni; - Factorii de decizie ar trebui să fie adaptabili la schimbările sociale și să elaboreze politici care să satisfacă preocupările și cerințele actuale ale populației. Acest lucru poate reduce nemulțumirea și poate crește încrederea în instituții; -

Reducerea inegalităților sociale și sprijinirea celor mai vulnerabili membri ai societății necesită asigurarea unui acces adecvat la serviciile sociale și de sănătate. Investițiile în aceste domenii au potențialul de a crește coeziunea socială.

Bibliografice:

1. TITMUSS R., *Essays on the Welfare State*, Policy Press, University of Bristol, Bristol, reeditat, 2019. 212 p. ISBN 9781447349549
2. BELLI S., BRONCANO F. Trust as a Meta-Emotion. In: *Metaphilosophy*, 2017, Nr. 48, pp. 430-448, <https://doi.org/10.1111/meta.12255>; P. C. King and Z. Wei. The Role of Face in a Chinese Context of Trust and Trust Building. In: *International Journal of Cross Cultural Management*, 2018, No. 2 (18), pp. 149-173, <https://doi.org/10.1177/1470595818767207>. (Accesat 5.09.2023).
3. DOHMEN T. et al The Intergenerational Transmission of Risk and Trust Attitudes. In: *The Review of Economic Studies*, 2012, No. 2 (79), pp. 645-677.
4. BORUM R. The Science of Interpersonal Trust. In: *Mental Health Law and Policy Faculty Publications*. Paper no. 574. (University of South Florida, 2010), https://digitalcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1573&context=mhlp_facpub (Accesat 5.09.2023).
5. GLANSVILLE J. et al. Do Social Connections Create Trust? An Examination Using New Longitudinal Data. In: *Social Forces*, 2013, No. 2 (92), pp. 545-562, <http://www.jstor.org/stable/43287804>. (Accesat 5.09.2023).
6. HARDIN R. *Trust*. Cambridge, MA: Polity Press, 2006.
7. COLEMAN J. S. *Foundations of Social Theory*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1990.
8. WEBER J. M. et al. Normal Acts of Irrational Trust: Motivated Attributions and the Trust Development Process. In: *Research in Organizational Behavior: An Annual Series of Analytical Essays and Critical Reviews*, ed. B. M. Staw and R. M. Kramer, Elsevier Science/JAI Press, 2005, pp. 75-101.

Валентина ПОДШИВАЛКІНА

*доктор соціологічних наук, гостьовий професор,
Лієпайський університет, Латвія*

ТРАНЗИТНІСТЬ ІДЕНТИЧНОСТІ ВИМУШЕНИХ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТОК: ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНА

Рефлексія кризової сучасності самими сучасниками – це не просте завдання. Ми знаходимося в дорозі та спостерігаємо події та феномени, які або

**ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ: МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**